

ВОЕННА АКАДЕМИЯ "ГЕОРГИ СТОЙКОВ РАКОВСКИ"

1504 София, бул. "Евлоги и Христо Георгиеви" № 82, тел. 92 26 622

E-mail: rnda@md.government.bg

РЕЦЕНЗИЯ

от професор д.н. инж. Манол Петков Млеченков

професор в катедра „Информационна сигурност” на факултет

„Артилерия, ПВО и КИС” на НВУ „Васил Левски”

живущ в гр. София, ж.к. Христо Смирненски, бл. 16, ет. 11, ап. 50,

тел. 028715112

на научните трудове, представени по конкурса за заемане на академична длъжност „професор” от научна област 9 „Сигурност и отбрана”, професионално направление 9.1. „Национална сигурност”, научна специалност „Киберсигурност” по учебни дисциплини „Мениджмънт на ресурсите на КИС” и „Защита на КИС”, обявена със заповед на Министъра на отбраната на Република България № ОХ-116/12.02.2018 г. и обнародван в Държавен вестник бр. 20/06.03.2018 г.

на кандидата: полковник доцент доктор Камен Станев Калчев, началник на катедра „Комуникационни и информационни системи” към факултет „Командно-щабен” на Военна академия „Г. С. Раковски”

СОФИЯ

2018 г.

1. Кои трудове от представените от кандидата се приемат за оценка от рецензента:

Кандидатът в конкурса, полковник доц. д-р Камен Станев Калчев, е предложил за рецензиране 15 труда с общ обем от 399 страници. От тях за рецензиране се приемат 15 броя [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 18], с обем от 399 страници.

За рецензиране се приема следната научна продукция:

- монография – 1 брой – [15] с обем от 123 страници;
- учебници – 1 брой – [16] с обем от 123 страници;
- публикации – 11 броя [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 10, 11, 12, 13] с обем от 53 страници;
- проекти – 2 броя [17, 18] с обем от 100 страници.

Публикациите могат да бъдат класифицирани както следва:

1.1. По вид:

- статии – 8 брой [11, 3, 4, 5, 10, 11, 12, 13] с обем от 28 страници;
- доклади – 3 броя [2, 6, 7] с обем от 25 страници.

1.2. По място на публикуване:

- статии в национални списания – 8 броя [1, 3, 4, 5, 10, 11, 12, 13];
- доклади в трудове на международни научни конференции в България – 1 брой [7];

- доклади в научни трудове на ВА „Г. С. Раковски” – 1 брой [2];

- доклади в научни трудове на НВУ „В. Левски” – 1 брой [6];

1.3. По езика, на който са написани:

- на английски език – 2 броя [12, 13];
- на български език – 9 броя [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 10, 11].

1.4. По брой на съавторите:

- самостоятелни – 10 броя [1, 3, 4, 5, 6, 7, 10, 11, 12, 13];
- с един съавтор – 1 брой [2];

1.5. Рецензирани преди публикуване – 12 броя [1, 2, 3, 4, 5, 7, 10, 11, 12, 13, 15 16].

2. Обща характеристика на научно-изследователската, научно-приложната и педагогическата дейност на кандидата.

Приетите за рецензиране трудове на полковник доц. д-р Камен Станев Калчев могат да се характеризират по следния начин.

Монографията [15] на тема „Измерване на параметри в системите за киберсигурност“ представлява завършен научен труд, в който чрез изследване и анализ са синтезирани нови модели за оценка на риска и е определена функцията за управление на риска в системата за киберсигурност.

Изследван е проблемът за сигурността в киберпространството и е обоснована областта като среда и източник на несигурност, заплаха и агресивни действия. Определени са етапите на „мрежово-центричните“ операции и на кибератаките като част от кибероперациите. Чрез анализ на аспектите на процесите на планиране и управлението на силите са изведени нови изисквания към единната КИС, а чрез прилагане на архитектурен подход са определени основните принципи за изграждане на техническата архитектура на информационните системи (ИС).

Анализирани са познати модели за описание на системи за киберсигурност, в резултат на което е определена група от модели – графичен, логически (модел с пълно прикритие) и аналитичен като подходящи за провеждане на изследвания в областта на киберсигурността.

Дефинирани са основните етапи за проектиране на ИС и на системата за киберсигурност. Предложено е прилагането на график на Гант като средство за изобразяване на връзките между последователността и продължителността на дейностите, маршрутни карти и диаграми, и унифициран език за моделиране и матрица за съпоставка.

Извършен е анализ на осем системи за компютърно моделиране като по-детайлно са представени възможностите на системите COMNET и OPNET за моделиране на мрежата, нейните елементи и процеси. Предложени са за прилагане: съвкупен показател, тегловни коефициенти и частни показатели за измерване ефективността на системите за киберсигурност.

Синтезирани са оригинални аналитични модели за:

- количествено измерване на риска с използване на размита логика в отношенията заплаха – защита – риск.

- формулирана е функция, описваща системата за управление на риска, интегрираща процеса в спектъра – приемлив риск – зона за управление – зона на неприемливия риск.

Изследвано е влиянието от прилагането на системата за управление на знания върху киберзащитата. Като краен резултат е изведено приложението за използване на три променливи: риск, киберзаплахи и съпротивление и са формулирани четири стъпки за реализиране на методиката.

Резултатите от монографичния труд са публикувани в списание с импакт фактор на английски език [12, 13].

Учебникът [16] „Киберсигурност“ е създаден в съавторство – 80%-20%, което е потвърдено с разделителен протокол. Целта на учебника е да подпомогне изучаването на тематиката по дисциплина „Киберсигурност“ (Защита на КИС). Учебникът е организиран в 11 части като последователно е разгледана тематиката свързана с:

- ролята, мястото и задачите, решавани от системите за киберсигурност. Представени са и основни критерии за класификация на системите за киберсигурност в съответствие с „Оранжевата книга“ на NIST.

- направленията за несанкциониран достъп до КИС, основните инструменти за реализиране на такъв достъп, както и начините за защита.

- описана е структурата и функциите на системата за управление на киберсигурността в организацията.

- представени са специфичните системи SCADA и стандартът TEMPEST във връзка с изискванията за паразитни електромагнитни излъчвания от гледна точка на системата за киберсигурност.

- разгледана е в необходимата технологична и организационна дълбочина подсистемата на криптозащита. Представена е спецификата в планирането на различните крипторежи – канално криптиране, криптиране от край до край и електронен подпис.

- описани са методите за оценка на риска в системите за киберсигурност.

- представени са основните изисквания при изграждането на системи за киберсигурност в съответствие със стандарта ISO-27000.

В публикация [1] са разгледани новите концептуални схващания на програмата на US Army “Future Combat Systems” за изискванията към КИС в контекста за придобиване на нови качества на ВС. Това условие налага промяна в изискванията към КИС, която трябва да създаде средата за трансформация на ВС.

В резултат на анализа е обосновано ново изискване „адаптивност”, което позволява и управлението и КИС да се анализират нефрагментарно (по фази), а като динамичен процес, и да се приложи т.нар. динамично управление. Това е новост в теорията за КИС. Предложени са механизъм за количествена оценка и показател на това изискване – коефициент на адаптивност.

Публикация [2] е разработена в съавторство – 50% – 50 %, за което е представен разделителен протокол. В нея се разглеждат съвременните методи за организиране на един от сложните процеси при планиране на

КИС – честотният мениджмънт и използваните инструменти за автоматизация на този процес. Обоснована е потребността от придобиване на инструментално средство, подпомагащо планиращия процес в българската армия, в съответствие с нарасналите изисквания към функционирането на радио-средствата в съвременните военни конфликти.

В публикация [3] след анализ на съвременния подход – т.нар. „всеобхватен подход” - са определени неговите преимущества и недостатъци и е предложена формализация на подхода като са обосновани условията за въвеждане на ограничения при неговото прилагане.

В статия [4] е представена една реална възможност за универсално измерване на способностите на системите за сигурност и отбрана, реализиращи се в определен времеви интервал (бой, операция, нормативно заложен срок и др.). Формулирани са три принципа за оценка на ефективността на способностите на КИС.

Методиката на планиране, базирана на способности, може да намери многостранно приложение.

В статия [5] е анализирана ролята и мястото на системите за управление на знания (СУЗ) в системите за управление, обосновано е мястото им в управлението и конкретно в процеса за вземане на решение, и е направен количествен анализ на ефекта от прилагането на СУЗ върху процеса за вземане на решение. Обоснован е видът на ефекта от прилагането на СУЗ върху параметрите на управленския процес, а именно - повишаване на качеството, намаляване на времето за реализация на процеса и намаляване на разходите за същия.

В доклад [6] са представени резултати от изследване на методите за проектиране на информационни системи. Анализирани са основните стъпки и особености при проектирането им. Предложени са механизми за количествена оценка на резултатите от прилагането на системи, автоматизиращи дадени процеси.

В доклад [7] са изследвани основните фактори и проблеми, определящи киберпространството като област, генерираща заплахи в процеса на глобализация. Анализирани са частично възможностите за противодействие на тези заплахи. Обосновано е обединяване на усилията за динамично сътрудничество в сферата на сигурността на заинтересованите субекти, както международни, така и национални, при решаване на проблемите за киберсигурността.

В статия [10] са разгледани съвременните тенденции и направления за интегриране на системите за командване и управление. Представени са схващанията на специалистите в областта на кибервойната за методите за въздействие, обектите и ефектите от въздействието в киберпространството в условия на кибервойна. В резултат на анализа са определени основните направления за развитие на военната техника и организацията на бъдещите военни сили и оръжия. Обоснована е тенденцията в изграждането на способности за Въоръжените сили (ВС) в глобален аспект, свързана с постигането на капацитет за водене на кибервойна.

В статия [11] е проведен анализ на достъпни източници в областта на теорията и практиката при водене на кибервойна, провеждане на кибероперации в компютърните мрежи, тактиките на действията в киберпространството, както и част от съвременните средства, използвани за такива действия. Разгледани са възлови и определящи характеристики на основни видове оръжия, използвани в киберпространството. Формулирани са основните характеристики от военно-техническа гледна точка на бойните действия в киберпространството.

Полковник Камен Калчев е участвал в два научноизследователски, образователни и приложни проекти.

В проект [18] BG051PO001-3.1.08-0001 „Усъвършенстване на системите за управление във Военна академия „Г. С. Раковски””, финансиран по програма РЧР на Европейския съюз като ръководител.

Разработен е с един съавтор с принос 50% – 50%, за което е представен разделителен протокол.

Формата на проекта е в съответствие с изискванията на инвеститора (Министерството на образованието и науката). Проектът е уникален не само със съдържанието си, но преди всичко с подхода, приложен за постигане на неговата цел.

Описани са и са анализирани основните процеси в управлението на ВА „Раковски“, чрез съвременен инструмент за описание на процеси, което позволява да се автоматизира изследването им за време, участващи обекти и колизии между тях.

Резултатът от изследването е с практико-приложна насоченост и се използва за основа при подготовката на спецификацията за обществените поръчки, съпътстващи изпълнението, и на второ място - за промяна на основните правилници, регламентиращи дейността на Военна академия. Проектът е класиран, финансиран и от януари 2015 г. резултатите от него са въведени в експлоатация. В резултат на проекта са придобити:

- Интегрирана система за управление на висше учебно заведение „PeopleSoft“ от тип ERP (Enterprise Resource Planning);
- Система за документооборот, базирана на продукта SharePoint;
- Система за защита, базирана на защитна стена “Micro Thick”, и антивирусен софтуер.

Проект [19] е „Комуникационно-информационна система за батальонна бойна група (ББГ)“. Възложен е от фирма СТЕМО ООД и е разработен с един съавтор с принос 50% – 50%, за което е представен разделителен протокол.

Проектът включва цялостно описание на КИС (с всичките й елементи– мрежи, възли, оборудване, система за защита) на батальонна бойна група. Разчетите и описанието започват от оперативни изисквания, през системно описание, до техническа реализация. Разработен е във

форма, съответстваща на изискванията на възложителя, и включва множество схеми, таблици и разчети. Представява завършен проектантски труд, притежаващ необходимата степен на детайлизация и качествата да бъде реализиран.

3. Оценка на педагогическата подготовка и дейност на кандидата

Педагогическата дейност на полковник доц. д-р Камен Станев Калчев се характеризира като съчетание от преподавателска и научно-изследователска дейност.

До 2000 г. заема различни командни и щабни длъжности в свързочни формирования на БА. В периода 1989 – 1995 г. завършва Техническия университет в гр. София по специалност „Магистър инженер по изчислителна техника“.

От 2000 г. след успешен конкурс е назначен за асистент в катедра „Комуникационни и информационни системи“ във ВА „Раковски“. В периода 2003 – 2005 г. разработва и успешно защитава докторска дисертация и последователно заема длъжност „старши асистент“ – 2003 – 2005 г. и „главен асистент“ - 2005 – 2009 г. От 2009 г. е избран за „доцент“ в катедра КИС, а от 2009 г. е избран за началник на катедрата.

Средната му аудиторна заетост, приравнена към упражнения, е над 450 часа. Провежда занятия с редовни и задочни обучаеми по дисциплините:

- „Организация и управление на комуникационно-информационните системи в оперативните и тактическите формирования”
- „Защита на комуникационните и информационните системи”
- „Мениджмънт на ресурсите на КИС”
- „Организация и управление на комуникационно-информационните системи в сигурността и отбраната”, и курсове по „Защита на информацията в КИС“ и „Киберсигурност“.

По всяка от дисциплините е разработил учебник, курс лекции и учебно-методически пособия. Същите са разработени на достъпен стил и са много добре онагледени, което е предпоставка за трайното усвояване на знания от обучаемите. Автор е на три учебни програми.

Доц. д-р Калчев провежда занятията на високо методическо ниво. Ежегодно ръководи по 4 - 5 дипломанта, завършващи обучението си във ВА „Раковски“. До момента на конкурса е бил ръководител на трима успешно защитили докторанти и в момента е ръководител на трима, на които им предстои защита.

4. Основни научни резултати и приноси

Основните научни резултати и приноси от проведените изследвания на полковник доц. д-р Камен Станев Калчев могат да се характеризират като научни, научно-приложни и приложни.

Като **научни приноси** могат да се определят:

1. Синтезиран е оригинален правдоподобен модел за количествено определяне на риска в системите за киберсигурност. (Risk assessment in cyber security systems) [12, 13, 15].

2. Дефиниран е аналитичният модел на функцията, която определя поведението на системата за управление риска в системите за киберсигурност. (Formalization of processes in the systems for risk management in cybersecurity) [12,13, 15].

3. Чрез анализ е обосновано ново изискване „адаптивност“ и показател за оценка, което позволява управлението и КИС да се анализират нефрагментарно (по фази), а като динамичен процес и да се приложи т.нар. динамично управление, което е новост в теорията за КИС [1].

Като **научно-приложни приноси** могат да се определят:

1. В резултат от проведено изследване на модела за количествено определяне на риска чрез симулацията му в диапазон от стойности на

променливите „съпротивление“ и „заплахи“ - от 0 до 100 в % е предложен универсален метод за измерване способностите на системите за сигурност. Предложен е графична форма за представяне на крайният резултат, позволяващ бърз графичен анализ.[4]

2. Концептуално е изследвана функцията на поведение на системата за управление на риска. В резултат на това изследване в интегриран графичен вид са представени областите и тяхното разположение на различните стратегии при управление – „област на приемлив риск“, „област на неприемлив риск“ и област на управляемост на риска [6].

3. Изследван е проблемът за сигурността в киберпространството и е обоснована областта като среда и източник на несигурност, заплахи и агресивни действия. На базата на изводите от анализа на „всеобхватния подход“ е предложена формализиране на подхода и е обосновано условието за въвеждане на ограничения при прилагането му. [3, 7].

4. След проведено изследване на технологичната и организационната подсистема на криптозащита са предложени универсални методи в планирането на различни криптомрежи – канално криптиране, криптиране от край до край и електронен подпис и са изведени три принципа за оценка ефективността на способностите на КИС [4].

5. Анализирани са познати модели за описание на системи за киберсигурност. В резултат на това е синтезирана група модели – графичен, логически (модел с пълно прикритие) и аналитичен като подходящи за провеждане на изследвания и проектиране на системи за киберсигурност [15].

6. След анализ на схващанията за водене на кибервойна са изведени основните направления за развитие на военната техника и организацията на бъдещите военни сили и оръжия. Обоснована е тенденцията в изграждането на способности за Въоръжените сили (ВС) в глобален аспект, свързана с постигането на капацитет за водене на кибервойна.

Формулирани са основните характеристики от военно-техническа гледна точка на бойните действия в киберпространството [10, 11].

Като **приложни приноси** могат да се определят:

1. Синтезирани са в подходяща форма знания в областта на киберсигурността, позволяваща по – удобно представяне и изучаване на същите [2, 3, 4, 5, 16].

2. Разработен е изпълним проект за изграждане на КИС (с под-система за защита на информацията) за батальонна бойна група [19].

3. Разработен е изпълним проект за усъвършенстване на система за управление на Военна академия чрез информационна система (включваща подсистема за защита на информацията). Този проект е реализиран и чрез него ВА е придобила такава система (съответно и функционираща подсистема за информационна сигурност) [18].

5. Оценка на значимостта на приносите за науката и практиката

Посочените по-горе приноси са отразени в рецензираните публикации, учебника и монография на полковник доц. д-р Камен Калчев и се прилагат в учебния процес и административната дейност на Военна академия „Г. С. Раковски“. Същите спомагат за развитие на теорията и практиката в професионално направление 9.1. „Национална сигурност“, научна специалност „Киберсигурност“.

Изведените нови изискване на КИС, методи за оценка на нейната ефективност и киберзащита, могат да се използват от екипите, разработващи документи с ведомствено и национално значение.

6. Оценка в каква степен приносите са дело на кандидата

Оценявам постигнатите приноси за лично дело и постижение на полковник доц. д-р Камен Станев Калчев и приемам, че са резултат от проведените от него изследвания.

7. Критични бележки за рецензираните трудове

По научната продукция на кандидата могат да се формулират следните критичните бележки:

1. Отделни пасажии от текста в учебника [16] се нуждаят от редактиране и текстообработка; отделни формули са с размер на шрифта, несъразмерен с този на основния текст.

2. Препоръчвам в учебното съдържание и публикациите да се включат препоръките на международните стандарти ISO/IEC 27017:2015 и ISO/IEC 27032:2012(E), които имат отношение към киберзащитата на системите.

8. Лични впечатления и други въпроси, по които рецензентът счита, че следва да вземе отношение

Познавам кандидата, участващ в конкурса на академична длъжност „професор” от 1997 г. до 1999 г., като обучаем във Военна академия и от 2000 г. до сега като преподавател. В периода от 2003 г. до 2005 г. му бях ръководител при разработването на докторската дисертация. Прояви изключителна упоритост и компетентност и успя да я разработи и защити предсрочно за две години.

Има изградени навици за работа и ръководене на екип, ползва се с авторитет в катедрата и сред обучаемите. Високата му професионална подготовка дава основание да бъде привлечан в работата на екипи, работещи по проблемите на комуникационните и информационните системи в операции за управление при кризи. Работи за повишаване на квалификацията си. Своевременно изучава новостите в предметната област, която преподава и насочва научно-изследователската си дейност за прилагане и развитие на постиженията в сферата на комуникационните и информационните мрежи и системи, защитата на информацията и киберзащитата. Следи новостите в прилагането на нови методи и форми на обучение и се стреми да ги прилага при обучението на слушателите и студентите във Военна академия „Г. С. Раковски”. Ежегодно през последните девет години публикува статии в списанието за IT директори

СИО, в които представя новостите в развитието на КИС и киберзащитата. Две от публикациите на доц. д-р Калчев са в списание с импакт фактор „SocioBrains – International Scientific Refereed Online Journal – 2018/02.“

В съответствие с изискваните 100 точки за участие в конкурса за „професор“ по наукометрични данни за класификация на научната продукция, дейности и постижения, доц. Калчев покрива 239,2 точки.

Като отчитам личните и професионални качества на кандидата, считам, че ако полковник доц. д-р Камен Калчев заеме академичната длъжност „професор“, ще допринесе за издигане нивото на обучението на кадри, които се обучават във Военна академия „Г. С. Раковски“.

9. Заключение

Като имам предвид цялостната преподавателска и научноизследователска дейност на единствения кандидат в конкурса, оценката на неговите резултати и приноси, предлагам на научното жури да **избере полковник доц. д-р Камен Станев Калчев за „професор“** в научна област на висше образование 9, „Сигурност и отбрана“, професионално направление 9.1. „Национална сигурност“, научна специалност „Киберсигурност“ по учебни дисциплини „Мениджмънт на ресурсите на КИС“ и „Защита на КИС“.

10. Оценка на кандидатите

Оценявам, че дейността и постигнатите резултати от единствения кандидат в конкурса полковник доц. д-р Камен Станев Калчев **отговарят на изискванията** на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за неговото прилагане и на Правилника за заемане на академични длъжности във Военна академия „Георги Стойков Раковски“ и давам **положителна оценка**.

РЕЦЕНЗЕНТ .....

професор д.н. инж. Манол Петков